

УДК: 355.426(479.22)''2008''

НАЦИОНАЛНИ ИНТЕРЕС

Примљено:
17. октобар 2008.

NATIONAL INTEREST

Прихваћено:
25. новембар 2008.

Година IV, vol. 4

Број 1-3/2008.

Оригинални научни рад

стр. 55-76

*Славољуб С. Лекић**

КРАТКОТРАЈНИ РАТ У ГРУЗИЈИ

Резиме

Грузијско питање, отворено руском војном интервенцијом 2008. године, по први пут после распада СССР-а, ставило је на дневни ред процену руске моћи. Све више јача уверење да процеси геополитичке транзиције започети распадом СССР-а нису завршени заузимањем Косова 1999. год. како се често мислило. Напротив, краткотрајни грузијски рат показао је да велика игра на евроазијској табли улази у деликатну фазу. Отуда је послератно уређење Грузије образац кога ће се Русија придржавати при решавању других спорних питања. Посебно је важно истаћи да су против Русије заратили православни Грузијци пошто су од њих желели да се одвоје Абхази и Осетини, православне и муслиманске вере. Грузијски рат поучан је за Србију пошто се два верна савезника САД, Арбанаси и Грузијци понашају слично према суседима. Изнуђена победа Русије дуготрајно је дестабилизovala Грузију и створила услове за њен распад.

Кључне речи: Грузија, Русија, САД, ЕУ, Осетија, Абхазија, Кавказ, Србија, Косово

Кавказ је подручје згуснуте историје и цевовода, зона од непроцењивог значаја за безбедност Русије. Измешани кавкаски народи, подељени крхким државним границама, вером и историјом погодни су за практичну примену начела: завади па владај. Отуда је сукоб Грузијаца и Руса у августу 2008. прворазредна тема тумача глобалних промена. Наиме,

* Универзитет у Београду.

овај сукоб има локални значај, али је показатељ геополитичких промена које су отпочеле у последњој деценији двадесетог века. Ако је геополитика мишљење у континентима или пак промишљање моћи у простору и времену, актуални грузијски сукоб само је једна нијанса велике геополитичке дуге. Грузијски рат поучан је за мале народе који се упуштају у сукоб са империјама. Важан је и као модел рата два суседна православна народа који деле заједнички простор вековима, а онда један од њих, под утицајем удаљеног савезника, ступа у сукоб са моћним суседом.

Грузија данас

Грузија се простире на површини од 69.700 km² а насељава је око 4,5 милиона становника. Грузијци чине 84%, Азери 6,5%, Јермени 5,7%, Руси 1,5%, православни 89% а муслимани 9% становништва Грузије. Граничи се са Русијом, Турском, Јерменијом и Азербејџаном (мапа 1) граничном линијом дугом 1.461 км и излази на Црно море обалом дугом 310 км.¹ Земља је подељена на девет региона и две аутономне републике (Абхазија и Аџарија). Абхазија заузима око 8.600 km² где живи око 200.000 становника. Аџарију насељава око 376.000, а Јужну Осетију око 70.000 житеља.

Мапа 1. Грузија и отцепљене територије 2008.2

1 <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gg.html>

2 BBC, 14. 8. 2008. http://www.bbc.co.uk/serbian/news/2008/08/080813_georgia_new.shtml

Грузијци, Абхази, Осетини и Јермени стари су народи вековима насељени у кавкаском подручју. Део Осетина у средњем веку расуо се по Европи и асимиловао. Неки географски појмови који се срећу у Русији и Европи указују на њихово давно присуство на тим просторима. Има мишљења да потомци Осетина данас живе у мађарској жупанији Јас-Нађкун Солнок, а зову их Јасима, те да су имена места Јаши у Румунији и села Јасак на Фрушкој Гори у Србији осетинског порекла.³ У Јужној Осетији углавном живи православно становништво али има и муслимана, док су Абхази углавном муслимани.⁴ Грузијска православна црква држи се, као руска и српска, јулијанског календара, а грузијски се разликује од језика других кавкаских народа те је препрека њиховом приближавању. Руска православна црква, после војног пораза Грузије 2008, подржала је целовитост грузијске цркве и одбила иницијативу да у своје окриље прими осетинску и абхаску цркву које желе да изађу из састава грузијске цркве.⁵ РПЦ недвосмислено је подржала грузијску патријаршију и тако јасно одбила да дневнополитичким потезима угрози свој положај и престиж у православном свету. Уједно је умањила nelaгоду после руске војне интервенције против Грузије.

О прожимању Руса и Грузијаца говори историја Русије и Совјетског Савеза. На челу црвене империје дуго година био је Стаљин, најславнији Грузијац, вероватно осетијског порекла, који је заједно са Беријом (такође Грузијац) играо активну улогу у управљању аутономијама на Кавказу.⁶ Чини се да је Стаљин добро уочио да Грузијци, Осетини и Абхази не могу заједно удаљени језицима и културом.⁷ Кнез Багратион, славни генерал грузијског порекла, овековечен историјом великих битака (Аустерлиц, Бородино) ушао је у лепу књижевност захваљујући Толстоју.

3 Игић, Г. 2008. Геополитички кавкаски рулет. Двери српске, 12. 08. 2008. <http://www.dverisrpske.com/tekst/6280>

4 Ибид.

5 Новый Регион, 7. 10. 08. <http://www.nr2.ru/south/199623.html>

6 Стаљин је рођен у граду Гори, а ово место је 2008. године скренуло пажњу пошто је из њега грузијска војска кренула у напад и разорила град Цхинвали на југу Јужне Осетије. Стаљин је политичку каријеру започео организовањем радника у Баку (Азербејџан) и грузијској луци Батуми, на почетку 20. века, одакле се Европа снабдевала нафтом.

7 Бајндер, Д. 2008. Славни Гори. Политика, 13. 8. <http://www.politika.co.yu/rubrike/Svet/Slavni-Gori.lt.html>

Снисходљив однос Грузијаца према САД, сличан држању према Русији у време Катарине поводом турске претње, стоји у позадини руске војне интервенције од 8. до 13. августа 2008. Непосредни повод је сукоб Грузијаца са једне и Абхаза и Осетина са друге стране, а први циљ руских снага била је непосредна заштита Абхаза и Осетина у Грузији. Поред тога, руска војска имала је и друге циљеве. Пре свега желела је да одстрани грузијску армију из ових области, додели им независност и уништи грузијску војску на остатку територије. Русија је желела да заустави проширење НАТО-а и ЕУ на руске суседе и казни Грузијце и њихову владу због приближавању НАТО пакту, а другим независним бившим совјетским републикама јасно поручи да њихова спољна политика није сасвим слободна од руских утицаја. Сви ови циљеви успешно су остварени изузев свргавања грузијског председника Шаликашвилија.

Војну операцију у Јужној Осетији извели су делови 58. армије (севернокавказки војни округ) који су за шест часова извели марш од око 200 километара кроз тежак терен и ушли у Цинхвали. Вероватно су припреме трајале неколико месеци пошто је изведен низ предрадњи: образовање борбене групе, припрема наоружања, техничка и позадинска подршка, обавештајна и контраобавештајна дејства и друге неопходне мере које су омогућиле успех операције усмерене на јединице грузијске војске. Изгледа да су командоси грузијске армије (обучавани у САД) неутралисани дејством група обавештајне службе (ГРУ) која је учествовала у гушењу чеченских побуна.⁸ Артиљерија је одиграла свој задатак, а авијација је после почетног застоја дала допринос уништавању ПВО и других грузијских циљева. Успех је већи ако се има у виду релативно застарела руска техника и наоружање.

Војна интервенција показала је и слабости Русије. Поред застареле технике, ваља напоменути да су изгубљена четири авиона (два Су-25, један су оборили сами Руси, један Су-24 и Ту-22М3) што говори о почетној ефикасности грузијске противваздушне одбране коју су вероватно опслуживали искусни специјалисти.⁹ Релативно стара техника и наоружање уз добар морал били су довољни да руске снаге поразе малену

8 Шурыгин, В. 2008. Россия сделала это! Завтра, 34 (770) 20.8.2008 г. Стр. 1-2.

9 Ибид.

грузијску војску, али се поставља питање да ли би руске снаге могле да приме борбу против војске која је опремљена или обучена као израелска. Ранијих година помињани план озбиљног опремања армије није испунио очекивања што показује слабост јединица везе и снабдевања.¹⁰ Изгледа да су трупе биле састављене од редовних војника а не војника по уговору што указује на недостатке концепта професионалне војске, стране руској војничкој традицији.

Релативно лака и брза победа Руса подстиче недоумице и осуду Грузије због неуспеха, посебно код умерених русофоба и реалполитичких аналитичара на Западу. Будући да су Американци у Грузији имали војне саветнике, добро су знали намере грузијске војске али и руских трупа. Вероватно су желели, по цену страдања свог савезника, да тестирају руску бојеву готовост, да учврсте положај у Источној Европи и убрзају расплет украјинског питања док је Русија још увек слабија страна.

Тумачење ситуације

Српска интерпретација истине о рату у Грузији углавном се поклапа са партијском поделом на пријатеље Руса и Американаца. Први одобравају руску интервенцију у Грузији и подржавају њено признање отцепљених области. Са друге стране је већина медија у Србији који тумаче и разрађују становиште Вашингтона и осуду зле Русије. Будући да су јавна гласила и страначки аналитичари обузети партијашком страху, тешко их је оценити, али оваква подела, у једном класичном спољнополитичком питању, страним владама указује да се Србија још увек не бави проблемима међународних односа. Зато су занимљивија тумачења истине руске и америчке стране.

На руској страни највиши представници – председник, премијер и министар спољних послова доследно и непогрешиво тумаче интерес Русије као бивше империје која жели да се врати на светску позорницу. Чини се да је Путин био најодређенији пошто је устврдио да се поређењем Косова и Абхазије долази до закона јачег који мора важити у свим

10 Ибид.

деловима света.¹¹ Медведев се надовезује на Путинову аргументацију и лагано развија империјалну тезу на малој ствари, преиспитује утемељеност посматрачке мисије (тзв. Еулекс) на Косову и Метохији. Он учава да је арбанашка страна одбацила учешће мировних снага по мандату УН и да је тражила замену Еулексом, чему је Запад изашао у сусрет. То Русу омогућава да за Абхазе и Осетине на Кавказу затражи исто право које имају Шиптари на Балкану.¹² Пошто Абхаз и Осетини једино верују Русима, онда ће руске трупе чувати мир на отцепљеним територијама. Али нешто раније, пре немилостивог грузијског догађаја, Медведев је поручио да постојеће организације, укључујући НАТО и ОЕБС, не могу осигурати мир у Европи те је потребан нови хелсиншки споразум.¹³ Он, вероватно, не би враћао границе у пређашње стање већ би санкционисао нове. А да је Русија чврста у намерама да се укључи у цртање нових граница које је започео Запад на српским просторима, пре свих САД, Британија и Немачка, сведочи и позиција руског представника у НАТО пакту који јасно саопштава да су интегритет Србије и Грузије питања исте класе и назначавачу основу за промену граница у Евроазији.¹⁴

Док је Русија у офанзиви на терену а у одбрани у етру, Американци су на терену у дефанзиви али имају иницијативу у медијима. Амерички председник Буш оштро је осудио и жигосао понашање Москве као насилничко, а Кондолиза Рајс љутито је приметила да су се времена променила и да Русија не може да интервенише у Грузији 2008. као 1968.

11 РТВ, 30. 10. 08. http://www.rtv.rs/sr/vesti/svet/svet/2008_08_30/vest_80984.jsp

12 Политика, 16. 8. 08. <http://www.politika.co.yu/rubrike/Svet/Medvedev-Juznoj-Osetiji-omoguciti-isto-shto-i-Kosovu.lt.html>

13 Политика, 12. 6. 08. <http://www.politika.rs/rubrike/Svet/Medvedev-Evropi-je-potreban-Helsinki-2.lt.html>

14 Дмитриј Рогозин, амбасадор РФ при НАТО пакту, каже: „Немогуће је у исто време признавати независност Косова од Србије и упорно понављати да се територијални интегритет Грузије мора поштовати по питању Јужне Осетије и Абхазије”. И неувидено наглашава руско право реципрочне агресије: „Ако имамо територијални интегритет Србије у случају Косова, онда имамо и територијални интегритет Грузије (...) а ако неко не признаје територијални интегритет Србије над Косовом, онда боље да ћути о територијалном интегритету Грузије”. Танјуг 15. 8. 08.

у Чехословачкој.¹⁵ Раније америчко тумачење косовског *'unique case'* демантовала је *реалност на терену*. Најбољи и најјаснији тумач америчке политике према руском простору *јесте осведочени амерички патриота Збигњев Бжежински*. Из врха штаба империје, коју доживљава као чедо сопствене мисије, пан Бжежински непогрешиво погађа слабе тачке Русије, као и мере које ваља учинити да се она никада не опорави. Он руско незадовољство америчким запоседањем Источне Европе види као гест љутитог и слабог партнера.¹⁶

Заинтересовани посматрачи

Ниједна земља бившег СССР-а, као ни оне на европском Балкану, ма шта званично саопштавала, не осећа се лагодно док посматра руске тенкове на територији Грузије, без обзира што је грузијска влада покушала да истреби Осетине. Естонија, Летонија, Литванија, Казахстан, Украјина, Азербeјџан и други руски суседи са мањинским проблемом зебу док себе замишљају у улози владе у Тбилисију. Зато еуфорични прикази руске победе нису близу истине, као ни тврдње да су Руси показали своје право лице. Поред свега изгледа да су Путин и Медведев, а пре свега руски генерали, показали највећи реализам и такт. Нити су прекомерно славили нити су се правдали. Они су јасно поручили Западу: ви сте нас натерали да победимо нашег нејаког суседа који се изгубио у новом светском поретку и нећемо дозволити да мирно и без проливања крви милиона ваших житеља запоседнете нашу земљу Русију. Ова порука изазвала је бес и бригу, и зато Америка шаље морнарицу у Црно море претећи Русији новим Кримским ратом.

Европска унија подељена је на земље старе и нове Европе, западног и источног крила евроазијског рукавца. Француска, у улози председавајућег ЕУ у данима руске

15 BBC, 14. 8. 2008. http://www.bbc.co.uk/serbian/news/2008/08/080813_georgia_new.shtml

16 Један симболичан догађај, фотографисање обнаженог мишићавог цудисте Путина, наизглед неважан и достојан часописа који прате моду и текуће трачеве, послужио је оштром оку искусног старца заљубљеног у моћ и њене симболе да изрази покровитељство према слабој Русији овим речима: *'Путиново позирање прошлог лета кад се појавио го до појаса, личи на дечачки мачоизам. Мислим да није учинио ништа што је разлог за озбиљну забринутост.'* Збигњев Бжежински, интервју, НИН, 24. 7. 08. стр. 74-75.

интервенције, нашласе у посебном положају, стешњена између укореење русофобије и економског егоизма подстакнутог све слабијим политичким и економским положајем у свету. Председник Саркози морао је да пази да не претера док осуђује руски упад у Абхазију и Јужну Осетију и не угрози енергетске и друге споразуме са руским компанијама. Док одбацује промене грузијских граница, Саркози искључује дипломатску симетрију између Косова и побуњених области Грузије и правда отмицу Косова.¹⁷ Сличног је става и немачка канцеларка која иронично примећује да не мора сваки народ добити државну самосталност, али запажа да неке акције Русије нису биле несразмерне.¹⁸ Да би немачку и западноевропску немоћ неутралисала, Меркелова после интервенције изјављује да Грузија, ако то жели, може постати чланица НАТО-а.¹⁹ Промишљена и увек трезвена британска влада није пропустила прилику да позове на слабљење веза са Русијом и њену изолацију, видно забринута високом зависношћу ЕУ и Британије од руских енергената.²⁰ Овај оштар став омекшава брзо засушивање нафтних бушотина у Северном мору, те је Британија оптужена да попушта Русији и предаје јој победу у руке и награђује је за агресију.²¹ Западноевропски политичари испољили су оштру реторику и млитаве акције. У ствари, ЕУ ништа није учинила за Грузију осим што је, уз сагласност Вашингтона, пренела мировни споразум Москви и Тбилисију, настао као резултанта руских настојања да окупира целу Грузију и америчке резолутности да то спречи. Оваква, на први поглед противуречна политика

17 Саркози мисли да су “Абхазија и Јужна Осетија део Грузије”, и одмах објашњава да косовски пример није преседан, речима: „Извините, пре него што смо ми признали независност Косова, годинама су текле расправе у међународним форумима. Било је посредовања УН и ја сам председника Медведева подсетио да је Русија, кад је Европа признала Косово, осудила одлуку Европе. Не треба да се чуде кад ми сад осуђујемо одлуку Русије.” Министарство за КиМ, 1. 9. 08. <http://www.kim.sr.gov.yu/cms/item/news/rs.html?view=story&id=5331§ionId=8>

18 Дојче веле, 17. 8. 08. <http://www.dw-world.de/dw/article/0,2144,3570405,00.html>

19 Дојче веле, 18. 8. 08. <http://www.deutsche-welle.de/dw/article/0,2144,3574974,00.html>

20 Радио слободна Европа, 31.8.08. <http://www.vesti.rs/izvor/Braun-Prekinuti-energetsku-zavisnost-EU-od-Rusije.html>

21 Данас, 31. 10. 08. http://www.danas.rs/vesti/svet/globus/britanija_okrivljena_za_izdaju_gruzije.12.html?news_id=144027

ЕУ, САД и Русије последица је односа снага успостављеног у августу 2008. У ствари, Немци, Британци и Французи имају скоро једнак и завидљив однос према Русији који се развио из њиховог осећања сировинског сиромаштва и културне супериорности над полудивљим словенским козацима који расипају богатства преко потребна Европљанима и прекоатлантском савезнику. Док вербално прете, јасно поручују да би били спремни да од Сибира начине Косово а од Русије Србију, а када пристају на компромис са дивљим Русима, исказују домете своје моћи.

На другој страни европски Исток, недавно похваљен од Доналда Рамсфелда, једног од најпримеренијих шефова Пентагона, рађа вође који не само што не скривају русофобију него неретко критикују западноевропске политичаре због наводне бољивости према Русији. Емоције источноевропских русофоба иду тако далеко да протоколарно тапкање по рамену грузијских вођа схватају као последњу вољу британске политике, премда је став Форин офиса одувек пробритански.²²

Настојања источних и западних Европљана сударају се са руским покушајем обједињења некадашњег совјетског простора. Све совјетске републике које су се удаљиле од

22 Евроунијатски русофоби сматрају да је прогрузијски став британског министра спољних послова промењен. Тако се у вези припрема самита ЕУ-Русија 14. 11. 08 каже: „Милибанд је био чврсто уз нас од самог почетка конфликта. Он је, међутим, у протекле две седмице направио велики заокрет у ставу само да би удовољио Саркозију. Шта се то догодило у свету што је изазвало такву промену?“ запитао се неименовани дипломата. „Саркози жели да одржи добар самит. Он је император који настоји да прослави своје победе. Он покушава да каже да Русија чини све што се од ње очекује, што је глупост“. Милибанд је инсистирао на томе да Русија мора да испуни свих шест тачака наведених у споразуму о прекиду ватре којим је окончан рат у Грузији 12. августа, пре почетка било каквих преговора о споразуму о партнерству. Министар спољних послова је пре две недеље рекао да дијалог зависи од „тога да ли Москва и даље поступа у складу са обећањима датим у августу“. Међутим, Русија је прекршила пету тачку из споразума тиме што није повукла све војне снаге на позиције које су заузимале пре рата. Вилијам Хаг, министар спољних послова из британске владе у сенци, изјавио је да ће Браунова влада бити крива за „велики заокрет у ставу“ уколико пристане да без обзира на то започне преговоре. „То ће Русији показати да се агресија исплати, да су Британија и остале европске земље неспособне да одрже чврст став против агресије и да руски суседи не могу да рачунају на ЕУ када је реч о заштити од руског угњетавања.“ Данас, 31. 10. 08. http://www.danas.rs/vesti/svet/globus/britanija_okrivljena_za_izdaju_gruzije.12.html?news_id=144027

Русије пажљиво мотре на потезе Запада и Русије и одмеравају своје акције. Руски покушај уједињења Придњестровља и Молдавије (план Козака из 2003) у лабаву федерацију пропао је под притиском Запада. Предлог је отказао Владимир Воронин, председник Молдавије, неколико дана после револуције ружа у Тбилисију пошто му је обећан кредит вредан 41 милион долара.²³ Запад је придобио Молдавију тврђом да би се отпор Придњестровља могао угушити блокадом. Али власт у Кишињеву суочава се и са сепаратистичким тежњама Гагаузије (југ Молдавије).²⁴ Ипак ситуација у Молдавији је релативно мирна што се објашњава чињеницом да ту САД немају непосредне интересе као на Кавказу. Од бивших совјетских република једино је Украјина отворено стала на страну Грузије и укључила се у рат као заступник америчких интереса.²⁵ Рат у Грузији учинио је утисак и на Казахстан који је одустао од великих инвестиција у Грузију.²⁶

Поређење Србије и Грузије

Поређење Грузије и Косова, подстакнуто различитим мотивима, темељи се на интерпретацији међународног права и начелу неповредивости граница. Међутим, сукоби на Балкану и Кавказу нису изазвани радикалном променом међународног правног поретка већ насилном изменом граница, вољом великих сила. Отуда, умесније су паралеле између Јужне Осетије и Републике Српске или Кореје и Осетије него Косова и Грузије. Србија и Грузија погодне су за поређење, будући да су обе релативно мале земље смештене на двама Балканима, тј. на етнонационално и политички

23 УТРО.ru, 23. 9. 2008. <http://www.utro.ru/articles/2008/09/23/769397.shtml>

24 Ибид.

25 КМ.ru, 8. 10. 08. http://news.km.ru/kiev_uchastvuet_v_sekretnoj_torg

26 Месец дана после окончања ратног конфликта у Грузији, Казахстан је одлучио да се повуче из посла вредног неколико милијарди долара. Вредност неоствареног пројекта се процењује на целих пет милијарди долара. Посматрачи у руским медијима су мишљења да је одлука казахстанске компаније донета на притисак Москве. Истовремено, казахстански министар пољопривреде Акилбек Куришбајев саопштио је да се неће градити пшенични силос у другој грузијској луци, Поти, наводно због политичке нестабилности у региону. Емпортал, 26.9.08. <http://www.emportal.co.yu/vesti/svet/63973.html>

фрагилним ободима великих империја. Али поређење има две димензије: глобалну и локалну. Ако се пореде као делови евроазијске шаховске табле, реч је о геополитичком дискурсу. Но, локални учесници у првом плану воде рачуна о свом опстанку и следе реалполитичко користољубље спрема суседа, често невешто прикривено или прилагођено кретању великих фигура.

Рат НАТО-а против Србије и рат Русије против Грузије крајње су тачке косовског преокрета. Прва је потврда америчког господства 1999. године, а друга је знак америчког оклевања и прекида доказивања неодољиве моћи. Између ове две временске тачке збили су се: тихи преврат у Русији када је на власт дошао Путин, одлазак Милошевића и успостављање проамеричких режима у Београду, Грузији и Украјини. Напокон, стицајем околности распад Грузије 2008. поклопио се са крахом Волстрита.

Посредовањем између Србије и Запада, Русија је 1999. на посредан начин помогла да се НАТО савез претвори у квазимировну међународну организацију. Али руска војска изазвала је инцидент и на трен покварила тријумф нових мировњака: из Босне и Херцеговине послала је трупе на приштински аеродром Слатина. Међутим, овим потезом није спречен геополитички преседан - први пут у двадесетом веку Срби и Руси нису консултовани око српских граница. Новина САД и ЕУ зачела је рат Русије и Грузије, те нико није стигао да постави питање: колика је стварна моћ Руса? Након рата одмеравање снага обузело је Вашингтон и Брисел. Америчко и европско омаловажавање ставова Русије у косовском проблему, али и Кине и Индије као пажљивих посматрача, утрли су пут рату у Грузији. Запад је превидео да Русија више није под непосредном контролом, да је ојачала своју војну моћ и да је НАТО на терену исказао снагу у покушају али не и стварну силу која је изгледала нерањива 1999. Отуда је Русија рат водила по кланцима Грузије, а Запад у медијима. Реалполитика се вратила на велика врата док је НАТО изоштравао политичку реторику, а Русија јачала своју армију.²⁷

27 Friedman, G. 2008. Georgia and Kosovo: A Single Intertwined Crisis. Stratfor, 25. 8. 08. http://www.stratfor.com/weekly/georgia_and_kosovo_single_intertwined_crisis

Ако се посматрају актери кризе: Грузијци, Срби, Арбанаши, Осетини, Абхази уочава се да их све повезује оспоравање староседелаштва противнику. Ако један народ докаже да је старији од другог са којим дели простор, онда следи увођење првенства старинаца у односу на придошлице а потом и захтев за правом на прогон дошљака.

Али бројне су и разлике међу њима. Пре свега, Срби Косово и Метохију доживљавају као свој завичај и срце српске културе и цивилизације, док Грузијци немају такав однос према Јужној Осетији или Абхазији. Отуда је положај Грузијаца погоднији него положај Срба који вољно или невољно пристају да се одрекну колевке и будућности. Разлику наглашава чињеница да су Грузија, Јужна Осетија и Абхазија приступиле одвојено руској царевини у различито време, а Стара Србија припојена је Србији као ослобођени део српског простора после повлачења Турске. Грузија није пристала да организује референдум већ је вољом владе иступала из СССР-а док је то право ускратила Абхазији и Јужној Осетији. Мада Косово и Метохија никада нису имали обележја државности (осим у време комунистичке власти), арбанашка национална мањина подигла је побуну и у помоћ позвала стране трупе мимо воље српске владе.

Српска и грузијска влада различито се односе према пријатељу и непријатељу. Наиме, српска прозападна елита и поред уврежене подозривости према Русији, није склона да јавно вређа Русију али ни америчке окупационе снаге. У исто време грузијске власти отворено провоцирају Русију и показују лојалност према Вашингтону који узвраћа моралном и војном подршком. Дакле, српска власт у међународним питањима избегава да повуче шмитовску границу између пријатеља и непријатеља, док грузијска то чини самоуверено, јасно и недвосмислено. Грузијци се бучно суде са Русијом и траже накнаду штете, а Срби стидљиво моле за саветодавно мишљење Међународног суда правде о илегалном признању Косова премда су претрпели неупоредиво веће материјалне и биолошке губитке у рату са Америком него Грузијци у рату са Русијом.

И Србија и Грузија, понете емоцијама и надом, игноришу историјско искуство при установљавању савеза и контра-савеза. Изгледа да је грузијска елита више желела да нанесе

штету Русији него што се плашила пропасти своје земље. Драже јој је било да помогне Пентагону него да придобије Кремљ. Са друге стране, српска власт више је желела да угоди Западу него да сарађује са Русијом на косовском питању. Грузијци, стари кавкаски народ, желели су да се пред Западом докажу као непријатељи Руса, а Срби, главни Балканци, као пријатељи Запада, како би њихове елите постале омиљене у европским салонима. Али то се није догодило јер је Кавказ ближи Балкану него овај Европи. Раторечиви Срби су се после нестанка униполарног света показали као малограђански мекушци, а гостољубиви Грузијци као ратници-камиказе. Оба народа сметнула су са ума да Американци са довољно комфора и без последица могу да потврђују старо правило да се велике силе никада не повлаче заувек са простора на којима су имале послове.

Сличности и разлике између српског и грузијског случаја видљиве су и при вредновању сопствених интереса. Изгледа да је грузијска политика погубнија од српске пошто се отцепљене територије могу директно ујединити са Русијом и тако успоставити уставно-правно јединство са империјом, док се отцепљени делови Србије и БЈР Македоније, у најбољем случају, уз одобрење САД, могу ујединити са Албанијом, која се у пролеће 1997. распала а потом ујединила уз помоћ 7.000 војника НАТО пакта. Отуда је након признања Косова и Абхазије паралела између Грузије и Албаније умеснија пошто су се оне, мимо европских континенталних сила, у потпуности подале хировима Пентагона. И не само то, самозваној влади Косова Америка вероватно никада неће дати независност, потпуну слободу и самосталну унутрашњу и спољну политику. За разлику од потенцијалне наркофедерације под називом Велика Албанија, Абхазија и Осетија поред брзог признања (мери се данима) за неколико месеци биће интегрисане у Руску федерацију и самим тим ослободиће се проблема признања са којим кубуре арбанашки побуњеници. Надаље, руска војна интервенција и касније признање нису коначни циљ Кремља већ узредна станица на путу заокруживања континенталне империје која баштини традицију прожимања и преплитања различитих народа. На другој страни, Арбанаси и Грузијци нису довољно разумели природу атлантске империје која на таласима мора осваја свет без жеље да са савезницима, осим војних и економских,

устопостави дубље односе. Уосталом, у политичкој традицији Америке нема места саживљавању и прожимању са удаљеним народима изван западноевропског културног круга. Препрека није само култура већ и географија. Будући да су Грузија и Украјина тек пуко средство у борби против Русије а Абхазија и Осетија део мозаика руског империјалног бића, број признања независности скоро је занемарљив. Када буду уставно-правно интегрисане у састав империје, отцепљене територије добиће признање на некој новој међународној конференцији као саставни део Русије. Међународно признање Јужне Осетије и Абхазије за Кремљ има моралну димензију због успомене на моћ совјетског хартланда. После руског, стигло је и признања од сандинистичког побуњеника Данијела Ортеге.²⁸ Порука из Никарагве топло је примљена у Москви којој је ово признање скоро сасвим довољно.²⁹ Ипак, на Западу мисле да је подршка Ортеге, Хамаса, Хезболаха, молдавских региона Придњестровља и Гагаузије недовољна за план Русије да постане велика и независна сила у мултиполарном свету.³⁰

И поред злокобног деветогодишњег тактизирања Америке да призна Косово, Арбанаси истрајавају и јавно се декларишу као амерички сателит у интересној зони Русије и Немачке. Грузијци после изгубљеног рата не показују спремност да учине заокрет у својој политици, као што је то безуспешно покушала Србија 2000. Тако су грузијска и албанска влада, делимично и српска, своје народе осудиле на спољнополитичку монокултуру. Али после консолидације Абхазије и Осетије нејасна је судбина Ацарије и понашање Јерменије која памти прогоне не само из Турске већ и Грузије. Русија има довољно инструмената да постепено слаби Грузију и довољне демографске потенцијале да потпуно апсорбује део грузијског становништва, као што САД могу

28 ДНИ.РУ, 6. 9. 08. <http://www.dni.ru/polit/2008/9/6/148583.html>

29 Руски председник Дмитриј Медведев послао је телеграм никарагванском председнику Данијелу Ортеги у коме изражава задовољство због одлуке да призна отцепљене грузијске аутономије – Јужну Осетију и Абхазију. “Било ми је задовољство да сазнам о храбром и одговорном потезу братске Републике Никарагве, која је направила историјску одлуку признавањем независности Јужне Осетије и Абхазије”, истакао је Медведев у телеграму Ортеги. Танјуг, 8. 9. 08.

30 The Axis of Moscow. The Wall Street Journal, 18. 10. 2008. <http://online.wsj.com/article/SB122428250434746035.html>

да прихвате, како су то до сада чиниле, арбанашке емигранте. Али између удруживања и прожимања Руса са суседима и америчке интеграције усељеника постоји значајна разлика која одражава природу ових империја. Док су Американци, ограђени морима, били сами на континенту који су постепено освајали крчећи шуме, коров и домороце (који сада постоје у резерватима или музејима), Руси су ратовали, гинули и убијали, рушили и градили симбиозу и прожимали простор и народе које су сретали на путу ка Владивостоку. Сусрет са Американцима на Аљасци није их подстакао на даља освајања већ су се повукли и продали је. Из овога стања ствари произлази велика предност америчке империје зеца над руском империјом лишаја пошто кавкаску симбиозу народа Америка безобзирно користи ради краткорочних циљева против господара хартланда. Као и Грузијци, Арбанаси немају много разлога за оптимизам. Њихови савези су пирова победа, те ће обе, за разлику од Абхазије или Осетије, морати више да мисле о својој будућности. Јер руска исправка граница у областима Абхазије и Осетије више је признање неуспеха совјетског покушаја да се граничним инжењерством створи комунистичка империја него израз историјске неправде Грузијцима и нарушавање кавкаске симбиозе. У случају територијалног и демографског умањивања српског простора на Балкану успостављена је неравнотежа која се на дужи рок успешно може одржати новим ратовима и коначним разбијањем и укидањем српске државе.

Зато ситуација настала 2008. на европском и азијском Балкану наводи на помисао да постоје значајне сличности између Грузијаца и Арбанаса, два кавкаска народа скоро једнаке бројности. Додуше, Арбанаси неколико векова не живе на Кавказу већ на европском Балкану. Савремени Грузијци и Арабанси, поред заједничке постојбине, деле истог савезника и противника – Америку и Русију. Оба народа показала су склоност ка етничким чишћењима при чему су самоуверени Арбанаси скоро потпуно истребили или асимиловали словенско становништво, док у Грузији још увек има Јермена, Азера и Руса.

Занимљив је захтев српских политичара да Србија призна Абхазију и Осетију и суспендује непостојеће начело међународног права а призна начело разумног реалполитичког

разлога. У овом случају сломљена земља би, у тренутку дипломатске и политичке немоћи, призвала начело силе без икаквог војног, економског и политичког упоришта. Овај захтев има дипломатску оштрину, али је питање да ли има смисла пошто још увек није на видику нови хелсиншки споразум. Садашње српско признање било би преурањено, а после нове међународне конференције о миру у Европи одоцнело и беспредметно.

Биланс успеха

После одбијања да прихвати отцепљење Косова и Метохије и изјаве да неће признати Абхазију и Осетију Русија је најавила оштар курс.³¹ Тиме је оставила Грузији довољно времена да се предомисли и нагоди са Москвом, али грузијска влада је пошто пото желела да постане платформа Пентагона. Проширењем опсега дипломатског деловања, заснованог на старом поретку и примени средстава тајне дипломатије и тајних операција, Русија је стекла велики маневарски простор без много обавеза. Само под посебним околностима, а оне су наступиле у августу 2008, Москва је могла разматрати признање Абхазије и Осетије. Учинила је то одлучно и хитро.

Кина је из овог сукоба изашла ојачана јер је добила драгоцено време за несметану изградњу економских и војних снага док Американци потискују Русе. Ћутљиви и одмерени добитник даје необавезујућу подршку Москви и смирује руске бриге за Далеки исток. Далај Ламу заменио је Шаликашвили у ударним вестима западних медија.

Криза на Кавказу ставила је на кушњу турско-америчке односе. Данас је америчко-турски савез слабији него у време хладног рата, а чини се да ни отварање питања независног Курдистана није далеко. Зато је Турска искористила сукоб да ојача своју позицију, те је америчкој ратној морнарици омогућила улаз у Црно море пошто је Русија одбила Ердоганов

31 Први заменик руског премијера Сергеј Иванов изјавио је фебруара 2008. у Минхену: „Русија неће признати Абхазију и Јужну Осетију дан након што се прогласи независност Косова,” и додао да Русија жели да „остане на пољу међународног права и да се не ствара преседан.” Политика 11. 02. 2008. <http://www.politika.rs/rubrike/Svet/Ivanov-Rusija-nece-priznati-Abhaziju-i-Juznu-Osetiju.sr.html>

предлог поделе интересних сфера на Кавказу.³² Ипак, Турска је одбила да се чврсто определи између свог традиционалног савезника САД и блиског суседа Русије чиме је обезбедила погодну позицију у расправи о будућности Грузије посебно ако се отвори питање Аџарије и турско-месхетинске мањине.³³

Велики ирански бегунац на трен је умирен пошто је нестало са екрана водећих западних телевизија, а заоштравање у Црном мору ослабило је изгледе да ускоро буде нападнут. Очигледно је да Русија високо цени улогу Ирана у све заплетенијим односима на Кавказу и на све вреднијем светском тржишту енергената.

Западноевропске земље такође покушавају да умање амерички политички и економски притисак подстицањем сукоба Вашингтона и Москве како би снизиле цену руских сировина. Путинова најаву ограничења увоза америчких производа превентивно је упозорење ЕУ и Америци да не претерују са претњама Русији која је спремна на контрамере.³⁴ За разлику од Британаца и Американца, Европљани помажу руске противнике из потаје и, забринути за топлину својих домова, русофобију ограничавају на јавне изливе гнева и дипломатију муцавих протеста. Руске најаве диверсификације извоза нафте на штету ЕУ указују да јењава руско стрпљење, те да Медведев и Путин после августа 2008. желе да прошире акцију у Украјини.

САД су на први поглед губитници, будући да је амерички пројекат у Тбилисију пропао.³⁵ Али Америка је добила више него што је могао очекивати удаљени подстрекач и умешач. Кључне речи америчког успеха су: ракетни штит, русофобија и лојалност колебљивих савезника на који је благу сенку ставио руски активизам и углед код антиамеричког дела човечанства. Пре свега, Америка је успела да код својих савезника и потенцијалних противника учврсти неповерење према Русији и њеним намерама и без много на-

32 УТРО.ру, 8. 9. 08. <http://www.utro.ru/articles/2008/09/08/765506.shtml>

33 ДНИ.РУ, 29. 9. 08. <http://www.dni.ru/polit/2008/9/29/150060.html>

34 КМ.ру, 29. 08. 2008. <http://www.km.ru/magazin/view.asp?id={EB23A1B6-5A77-463D-99C1-B7207CF8CC01}>

35 Интервју Владимира Чижова. Политика, 22. 9. 08. <http://www.politika.rs/ru-brike/Svet/Nishta-ne-moze-zameniti-ruski-gas.lt.html>

пора ојача свој утицај и снагу НАТО пакта.³⁶ На Западу је очврсла русофобија, али нису јасно назначене мере које ваља предузети против Источних Словена. Тврдокорнији амерички инсајдери мисле да би Русији могли запретити замрзавањем стотина милијарди долара које руски тајкуни чувају у западним банкама и бојкотом олимпијских игара.³⁷ Потајно праве комбинације како истопити руске девизне резерве у некој новој хипотекарној кризи. Помажу им консултанти из Јељцинове епохе и либерални реформисти.³⁸ Истовремено грузијска криза осигурала је позиције Пентагона у Источној Европи што је прворазредни успех Америке. Ваља рећи да је значај независности Абхазије и Осетије занемарљив спрам важности ракетног штита који треба да пристигне у Источну Европу. Поред тога, земље под прозападним режимима важне за руску политику Америке још ће се снажније окренути НАТО-у и Америци.³⁹ Проамерички председник Украјине

36 Мало је америчких коментатора који то не истичу. Видети на пример: Монтгомери, В. 2008. Повратак хладног рата. НСПМ, http://www.nspm.org.yu/koment_2007/2008_monti8phr.htm

37 Бжежински, З. 2008. Не затварати очи пред Русима. НИН, 28. 8. 08. стр. 69. Поред њега ову претњу развија и утицајни представник америчке елите Џ. Бајден, будући Обаин потпредседник, и други утицајни представници Конгреса.

38 Министар финансија Русије Алексеј Кудрин, у августу 2008. изјавио је да је Русија зарадила на хартијама две посрнуле хипотекарне корпорације Фени меј и Фреди мек у које је америчка влада почетком септембра 2008. увела принудну управу пошто ове контролишу око пола тржишта америчких некретнина које се процењује на око 12.000 милијарди долара. У Москви су многи у недоумици зашто Русија улаже у америчке хартије ако влада САД пружа војну помоћ непријатељској Грузији. Према проценама неких руских економиста, Русија је у протеклих неколико година изгубила нецелисходним инвестицијама у лоше америчке вредносне хартије приход од 30 милијарди долара. Б92, 21. 8. 08. http://b92.net/biz/vesti/svet.php?yyyy=2008&mm=08&d=21&nav_id=314629&fs=1

39 Јушченко је јасно ставио до знања да је Кијеву потребан јасан сигнал о перспективи за ЕУ и НАТО. У условима дисбаланса система колективне безбедности Украјини су потребни јасни сигнали о перспективама сарадње са Европском унијом и НАТО, изјавио је украјински председник Виткор Јушченко у телефонском разговору са председником Пољске Лехом Качињским. Јушченко је рекао да у том контексту нарочит значај има 12. самит Украјина – ЕУ, који ће бити одржан 9. септембра у француском граду Евијану, пренела је агенција Итар-тас саопштење прес службе украјинског председника. Јушченко и Качињски су, такође, разменили мишљења о ситуацији око руско-грузијског конфликта и изразили наду да ће „ЕУ на ванредном самиту 1. септембра оценити ситуацију и одредити могуће путеве њеног регулесања”. 30. 8. 08. Танјуг.

Јушченко сада нема избора и пуном снагом ће покушати да увуче Запад у сукоб са Русима на простору Украјине. У неколико наредних година САД и НАТО морају донети одлуку да ли ће се упустити у сукоб пошто немају избор – или да организују нови Кримски рат или да препусте (поделе) Украјину. Уз све, Грузија је беспоговорни партнер Америке пошто је краткотрајним ратом учвршћена нетрпељивост православних Руса и Грузијаца. Ослабљени Американци на великом и малом Балкану могу се против Руса и Немаца борити до последњег Грузијца и Арбанаса. Напади на полицију у Ингушетији, након руског признања Абхазије и Јужне Осетије, поуздан су знак да САД и Британија чврсто стоје на позицији опкољавања и поделе Русије.⁴⁰ Али Венецуела и Куба отварају простор за преношење игре са евроазијске табле на неприкосновену англосаксонску интересну сферу - Латинску Америку. Ово потврђује намера Русије да пошаље ратне бродове у Карибе.⁴¹ Но, после потонућа подморнице Курск 2000. године на руској подморници догодио се тежак инцидент 2008. године који казује да велики замах државног руководства тегобно прати руска морнарица.⁴²

Русија је на кратко повратила кураж и у исти мах одредила границе своје акције спрам непоколебљивог Запада. Ова интервенција, после две деценије тихог пропадања армије, руском војном врху показала је слабости противника,

40 Бета, 7.9.2008. и Утро.ру, 23.9.08. <http://www.utro.ru/articles/2008/09/23/769459.shtml>

41 Русија ће упутити групу ратних бродова у Карипско море где ће до краја године извести заједничку војну вежбу са Венецуелом, саопштило је данас министарство иностраних послова у Москви. “Планирано је и привремено стационирање противподморничког авиона руске морнарице у Венецуели, изјавио је портпарол министарства Андреј Нестеренко, а пренела државна новинска агенција Итар-тас. Танјуг, 8. 9. 2008.

42 Отуда не чуди поучан тон бившег команданта британске нуклеарне подморнице Мајкла Магинтија: “Ако погледате руску морнарицу у садашњем стању - она се налази у периоду масивне експанзије. План је да се 45% флоте замени новим бродовима и подморницама до 2015. године. Руси су у последње време одржали пуно вежби у Медитерану и Карипском мору са циљем да њихова морнарица, као некада, буде присутна у целом свету. Руски вицепремијер и бивши министар одбране Сергеј Иванов је недавно изјавио да ови бродови и подморнице треба да буду изграђени за три уместо за пет година. Када се овако сложене ствари раде под великим притиском и у журби увек постоји могућност да ствари крену наопако.” BBC, 10. 11. 08. http://www.bbc.co.uk/serbian/news/2008/11/081109_russian-submarine.shtml

али и сопствене недостатке. Кавказ је за Русију важнији од Косова, али и за САД, што говори у прилог мишљењу да су овим потезом Руси у свом дворишту надиграли Американце. Ако Америка остане на Бондстилу, без Кавказа и Украјине, сва њена настојања и досадашње успехе истопиће време а терет садашњег бескорисног напрезања, у некој новој кризи финансијског система, пашће на плећа америчког народа и малобројних савезника. Овај идеални сценарио урушавања америчке премоћи прижељкује Кремљ и зато своје акције пажљиво планира и избегава замке расквочане западњачке реторике. Ако успе, кавкаске заваде могле би бити залечене а Грузија, Украјина, Азербејџан и Молдавија, уместо русофобије, учврстиле би добросуседске односе са Русијом. За победу Кремља потребно је време и наставак америчке хладноратовске политике.

Држање руског руководства у време и после напада на Грузију говори да је цела операција успешно изведена и да Русија није чинила грешке, те је њена победа чиста како на војном тако и на међународном плану. Ипак, рат је изазвао масовне антируске демонстрације у Грузији.⁴³ Успех Русије у Грузији више је моралне а мање политичке природе, пошто ће Тбилиси примити додатну америчку помоћ да лакше заштити нафтовод Баку-Чејхан. Неизоставно, Русија може постати равноправан геополитички партнер Американаца и Европљана тек када придобије Украјину и Казахстан. Све дотле она је геополитички рањива и економски нејака. Ни по једном параметру у области финансија, производње наоружања, вођењу ратова, истраживању, посебно у примењеним наукама, Русија није равна са САД и ЕУ. Земља која нема прехрамбену индустрију спремну да подмири домаће потребе и извози храну не може бити претња великим светским играчима са Запада. Русија је из положаја принципијелне (слабије) стране изашла из једне битке као победник, пригрливши начело да ће сваки спор у будућности решавати у складу са својим интересима.

Будућност Грузије

Мала земља Грузија савезништво са Америком није успела да материјализује већ је претрпела директне

43 Танјуг, 1. 9. 2008.

територијалне губитке и суочила се са неспокојном будућношћу. Разлог је јасан – сукоб са великом словенском силом која је непосредно заинтересована за садашњост и будућност кавкаских држава и народа. Али руске бриге мање изазивају кавкаска племена а више удаљени конкуренти као што су Америка, ЕУ а можда и Кина. Отуда свака земља региона, по правилу, пази да својим спољнополитичким аранжманима не изазове nelaгoду у Москви. О овоме није водила рачуна Грузија, те је доспела у положај земље плена. У првој фази Руска федерација одузела јој је Јужну Осетију и Абхазију где ће изградити војне базе. Поморска база у Абхазији биће стратешка резерва, али не и замена за велику базу у Севастопољу.⁴⁴ Чим се стабилизују ове две новонастале државе, руска политика према Грузији ући ће у другу фазу – дробљење остатка грузијске територије. Послужиће се мањинским питањима. Мингрелија, Ацарија, Цавахетија, Гурија или Сванетија могу постати грузијска Косова.⁴⁵ Руске базе у Абхазији и Осетији олакшаће обавештајно и субверзивно деловање против проамеричког руководства у Тбилисију. Бројна грузијска емиграција у Русији могла би олакшати извођење друге фазе. Конфузно стање савремене Грузије додатно ће отежати руско оспоравање грузијске прошлости која се све чешће жигоше као псеудоисторија, те ће Грузијци постати, као и Срби, оспорена нација.⁴⁶ Савезник руске политике је географија земље чији делови и становници нису најбоље повезани. Напокон, у трећој фази Грузија би могла добити нов изглед, после прекрајања граница бивше совјетске републике и њеног свођење на стратешки безначајан простор за Запад и суседе.

44 Дугин, А. 2008. 'Грузия может распаться'. КМ.ру, 26.9.08. http://uncensored.km.ru/magazin/view_print.asp?id={427B485A-F43A-4191-9AAE-4ACDC1469787};

45 Ibid.

46 КМ.ру, 26.9.08. <http://www.km.ru/magazin/view.asp?id={FCA8CDFA-B0DB-40B8-9007-BE26A91D957B}>;

Slavoljub S. Lekic
A SHORT TERM WAR IN GEORGIA

Summary

By bringing the issue of Georgia into light through Russian military intervention in 2008, Russian power has been put to estimation. In contrast to earlier widespread belief, it seems that geopolitical processes that started by disintegration of the Soviet Union were not finished by occupation of Kosovo in 1999. Contrary to that, the short term war in Georgia has proved that the great game on Euro-Asian board has reached a delicate phase. Hence, post-war shaping order in Georgia is being considered as an exemplar that Russia will keep in mind when solving other disputable issues. It is important to underline that Orthodox Georgians made war against Russians due to separatist aspirations of Abhasians and Osetians of Orthodox and Muslim faith. The Georgian war serves as a lesson for Serbia, considering the fact that both Arbanasi and Georgian peoples, as two faithful allies of the United States of America, have treated their neighbors in similar manner. This enforced victory of Russia has destabilized Georgia for long period and created conditions for her disintegration.

Key Words: Georgia, Russia, United States of America, European Union, Osetia, Abhasia, Caucasus, Serbia, Kosovo